

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Téma: *V priesečníkoch vízií a reality. K premenám divadelníctva na Slovensku v rokoch 1938-1945 (na príklade situácie v meste Nitra)*

Autor: Mgr. Miroslav Palárik, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Mgr. Miroslav Palárik, PhD. si vytýčil historicko-vedne osvetliť divadelníctvo na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Strategicky sa zameril na kompletizujúce a plastické postihnutie divadelného života v kontroverznom období totalitného zriadenia. Objasnil niektoré ideologické vízie smerovania divadelnej kultúry v tejto dobe, ktoré preveroval s realnosťou ich (ne)fungovania v praxi. Svoje zistenia z absolvovaného heuristického štúdia archívnych materiálov, dobovej kritickej tlače a ďalších prameňov dokladoval obraz divadelného života na príklade situácie v meste Nitra v rokoch 1938-1945.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Habilitant uchopil tému slovenského divadelníctva adekvátne k odboru príslušného realizovaného habilitačného konania. K tomu metodologicky prispôbil prístup k divadelníctvu pochopiteľne nie z esteticko-vedného pohľadu. Namiesto štýlových a výrazových premien poetiky (inscenačnej, režijnej) sa dominantne sústreďoval na rekonštrukciu inštitucionalizovanej sféry fungovania praktického divadelného života, ekonomicko-administratívnej stránky nariadenej legislatívy, kultúrnej politiky atď. Z tohto hľadiska možno považovať jeho výskum za historicko-vedný s presahmi k teatrológii (v zmysle uplatňovania interdisciplinárneho charakteru výskumu divadelníctva). Inými slovami povedané sa habilitant pozeral na premeny slovenského divadelníctva ako historik. Vďaka tomu vnímal dejiny slovenského profesionálneho i ochotníckeho divadla komplexnejšie v rámci širších vývinových dejinných kontextov. Doménou sa mu stal divadelný život v totalitnom období. Historickým spôsobom osvetľoval povahu bežných podmienok jeho fungovania. Zaujímal ho najmä praktický priebeh realizácie. Dotkol sa tak viacnásobného uplatňovania cenzúrnych praktík autoritatívneho režimu, ktorý sa zásadne premietol vo výbere dramatických titulov, príp. ich úprav z hľadiska nových ideologických požiadaviek.

Možno konštatovať, že M. Palárik dominantne vykreslil vo svojej habilitačnej práci divadelníctvo (obraz divadelníctva) v signifikantných dobových súvislostiach. Aplikovaný historický pohľad na fenomén divadelníctva na Slovensku zredukoval chtiac nechtiac na dramaturgický pohľad. Podriaďovanie sa novým úlohám ideológie autoritatívneho režimu sledoval cez prizmu selekcie jednotlivých dramatických titulov z domácej i zahraničnej proveniencie na podklade skúmaných divadiel. Ak by sme dejiny divadelníctva mali rozmelniť na niektorú konkrétnu divadelnú oblasť – tak Palárikov divadelno-historický exkurz sa primárne týkal najmä divadelnej dramaturgie. Vďaka monitorovaniu tzv. repertoárovej dramaturgie napríklad Slovenského ľudového divadla v Nitre podrobnejšie prenikol k posudzovaniu celkových ideologických dopadov na výber i pôsobenie naštudovaných dramatických diel ako aj celej inscenačnej činnosti daného obdobia.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Ide o zdokumentovanie jednotlivých transformačných procesov divadelnej kultúry na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Prínosom je to, že sa habilitant okrem faktickej reality stavu situácie v meste Nitra hlbšie dotkol pragmaticko-cenzúrnej praktiky v tzv. „deravej totalite“. Sústavným spôsobom sledoval politicko-kultúrnu reguláciu, resp. jednotlivé ideologické požiadavky na samotné reálne fungovanie divadla v totalite ako takej. Reflektoval prioritne jej premietnutie do praktického divadelného života. Cenným spôsobom prispel k celkovému osvetleniu charakteru divadelnej kultúry na Slovensku od vyhlásenia autonómie a počas rokov 1939 – 1945. Poskytol tak divadelno-historický exkurz do kultúrno-politickej sféry v tomto období. Akcentoval predovšetkým zázemie kultúrnych dejín regiónu. Prínosne zdokumentoval aktivity málo preskúmaného Slovenského ľudového divadla Fraňa Devínskeho v Nitre a na jeho podklade odraz príslušných dobových premien.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

M. Palárik vykazoval v celom texte vyspelý vedecko-odborný štýl, zodpovedajúci charakteru predkladanej práce. Nebadať v ňom vážnejšie gramaticko-štylistické nedostatky. Text bol napísaný jasne, kultivovane a hlavne zrozumiteľne s bohatou rešeršou archívnych materiálov a dostupnej literatúry.

Vzhľadom na charakter témy práce sa na niektorých miestach vyskytli niektoré drobné terminologické vychýlenia, ktoré mohli vzniknúť opieraním sa o dobovú, divadelno-kritickú tlač. Súčasná teatrologická prax ich nepoužíva. Ide o časté zamieňanie si pojmov divadelná inscenácia/divadelné dielo a divadelné predstavenie, ktoré nie sú synonymné (divadelné dielo ako artefakt je divadelná inscenácia, divadelné predstavenie je konkrétna realizácia divadelného diela v jeho reprízach). Rovnako sa v texte nesprávne používa pojem divadelná hra namiesto divadelnej inscenácie.

Na s. 13 sa píše: „*Snahy o hľadanie vlastných princípov spolupráce v roku 1922 vzniklo Ústredie slovenských ochotníckych spolkov pri Matici Slovenskej...*“ – malo ísť o Ústredie slovenských ochotníckych divadiel so skratkou ÚSOD ako dôležitý metodický orgán pre rozvoj slovenského ochotníckeho divadelníctva.

s. 69 „*Divadelné hry pripravené nitrianskymi krúžkami...*“ – nitrianske krúžky pripravili inscenácie divadelných hier a pod.

s. 70 „*...v čase druhej svetovej vojny si nacvičili nasledujúce divadelné predstavenia...*“ – skôr naštudovali sa divadelné diela/divadelné inscenácie. Divadelní tvorcovia svoje diela nenacvičujú. Je to neúčtivé. Divadelní tvorcovia vytvárajú divadelné dielo/divadelnú inscenáciu, ktorá vzniká naštudovaním nejakej dramatickej predlohy alebo autorského scenára atď.

s. 73 „*...režisérmi hier prezentovaných detskými ochotníckymi krúžkami...*“ – správnejšie by malo byť: režiséri inscenovali/pripravili/adaptovali/upravili nejaké hry v zmysle dramatických predlôh. Vo vete sa však chybné (terminologicky) zamieňala pravdepodobne hra s inscenáciou.

s. 96 Lopé de Vega namiesto Lope de Vega

Istotne zaujme používanie pojmu divadelníctvo v celom texte predkladanej habilitačnej práce. Čo všetko možno zahrnúť pod tento pojem z historicko-vedného pohľadu?

Ako vidieť – M. Palárik poväčšine vychádzal z pramenných materiálov, archívnych dokumentov, divadelnej kritiky (pre bádateľa často jediný historický dokument), rôznych legislatívnych nariadení, vyhlášok a pod. Súčasťou habilitačnej práce sa stali súpisy početnosti premiér v jednotlivých sezónach ako aj reprízy SND ako aj SLD. M. Palárik, žiaľ, nemohol pracovať s vizuálnym materiálom prchavej historickej pamäti, keďže 26. 3. 1945 budova Slovenského ľudového divadla vyhorela vplyvom bombardovania Nitry a s ňou aj archív. Okrem súpisov premiér by sa preto v prílohách určite ocitli plagáty, bulletiny, fotografie, ceniny, notové zápisy, šepkárské knihy atď. Keďže súčasťou divadla je aj

špeciálny druh architektúry – očakávala by sa aspoň obrazové reprodukcie divadelných budov, kde pôsobilo Slovenské ľudové divadlo.

Nutné je tiež upozorniť na to, že v súpise použitých prameňov a literatúry absentujú diela napríklad divadelného historika Andreja Maťašíka – najmä: *Vznik a prvé roky slovenského národného divadla* (2015) ako aj ďalšie (prevažne teatrologické diela), ktoré je potrebné poznať pre dokonalé (s)poznatie tematiky dejín slovenského divadla: Zdenka Pašuthová: *Marška. Denník Karla Baláka* (2011), Vladimír Štefko (ed.): *Dejiny Slovenského divadla II.* (2020), Lindovská, Nadežda a kol.: *Od rekonštrukcie divadelnej inscenácie ku kultúrnym dejinám? 100 rokov Slovenského národného divadla* (2015), Vladimír Štefko a kol.: *Dejiny slovenskej drámy 20. storočia* (2011) a i. V zozname použitej literatúry by rozhodne nemali chýbať.

5. Explicitne vyjadrený návrh na udelenie (resp. neudelenie) vedecko-pedagogického titulu docent

Po úspešnej obhajobe navrhujem Mgr. Miroslavovi Palárikovi, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul docent.

doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

16. 7. 2021

V Nitre